Balio Sruogos laiškas Vytautui Bičiūnui, 1923-03-21, iš Miuncheno – į Kauną

Pons, / Siunčiu kol kas vertimą iš čekų originalo – Bžezinos eilių.

Pons,

Siunčiu kol kas vertimą iš čekų originalo – Bžezinos [1] eilių [2]. Nor aš nei iš vieno, nei iš antro laiško neturiu jokio supratimo apie „Gairių“ uždavinį ir apie jų fizionomijos perspektyvas, nei apie pagrindus, tačiau manau, kad ne pro šalį būtų ir mums Bžezinos dvasia pasiūgėti.

Dėlei straipsnių – man iki šiol neaišku, kuo aš galėtau prisidėti ir ką aš turėtau daryti. Aš nemanau, kad jūs[,] pradėję darbus, nežinotumėt, ko jūs norit. O jeigu taip, tai kviečiant bendradarbius tektų apie tai painformuoti. Katės maiše nieks neperka. Gal išėjus pirmam numeriui galėsiu kiek susiorientuoti. Juk aš senai bėsu Lietuvoj buvęs, tuo labiau kauniške ideologija gyvenęs.

Dėlei Vilniaus numerio. Gal aš padarysiu ką. O šiuo tarpu pasiūlytau: kiek seniau aš esu pasiuntęs „Skaitymams“ [3] straipsnį „Laiškai apie kultūrą ir sąmonę“ [4] – „Skaitymų“ dūšiai jis yra pikta pagunda [5]. Gal geriau tiktų „Gairėms“. Jeigu jis pozitingai ir nėra tobulas ar labai mandras [6], bet jame yra pakankamai medžiagos, kad mūsų publicistikoj pradėt skandalą ir smegenų pažaliavusią košeleną piktais pipirais pabarstyti. Todel pasiūlau atsiimt tą straipsnį iš „Skaitymų“ (Girai [7] pranešiau, kad išduot) – būt gerai, kad bent dalis antroj knygoj tilptų.

Labai ačiū už metraštį[.]

Balys Sruoga

III 21/23

KOMENTARAI

[1] Otokaras Bžezina (1868–1929), čekų poetas simbolistas, turėjęs didelę įtaką Čekijos poezijos raidai. Jo kūryba Balys Sruoga susidomėjo 1922 m. vasarą, ketino išsamiai analizuoti: „Gavau čekų kalba Otokar Bžezina raštus ir turiu juos, ir vokiečių kalba skaitau – rašysiu studiją: įstabus dalykas!“ (Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei, 1922-07-08, iš Miuncheno – į Berlyną, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 664, l. 1v).

[2] Otokar Bžezina, „Vigilijos“ [I. Sargais mes budim tavo], [II. Klausykit! Spindulių daina], [III. O Amžino Žodžio Galia!], vertė Balys Sruoga, in: *Gairės*, 1923, Nr. 2, p. 1–3; dar žr. in: Balys Sruoga, *Raštai, t. 5-I: Vertimai*, parengė Algis Samulionis, Rimas Žilinskas, redagavo Donata Linčiuvienė, Rimas Žilinskas, Vilnius: Alma littera, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998, p. 137–141. Vertimo istoriją žr. Rimas Žilinskas, „Paaiškinimai“, in: *Ibid*., p. 789–790. Tekstas, kurį mini Balys Sruoga, čekų kalba: Otokar Bžezina, *Básnické spisy*, Praha, 1920, p. 123–126.

[3] *Skaitymai* – mėnesinis literatūros ir kritikos žurnalas, ėjęs 1920–1923 m. Kaune.

[4] Balys Sruoga, „Laiškai apie kultūrą“, in: *Skaitymai*, kn. 22, Kaunas, 1923, p. 79–105. Balys Sruoga apie šį straipsnį daug rašė studijų Rusijoje bičiulei Valerijai Čiurlionytei: „Su mano kariškaisiais dalykais dar nieko nepaaiškėjo ir aš juos vėlei užmiršau. Susigalvojau dabar apie gyvenimo simboliką ir visi tie „keblumai“ dūšios nebesmaugia. Baigiu rašyti straipsnį vieną – apie kultūrą ir sąmonę. Su kiekvienu straipsniu vis aš atsižadu daugiau neberašyti, nes atima per daug ir laiko ir energijos, bet vis tiktai paskui vėlei pagunda ima. O su šiuo inlindau in filosofijos sritį, kur dar niekuomet nebuvojau – tat kažin ar nepražūsiu“ (Balio Sruogos laiškas Valerijai Čiurlionytei, apie 1916-06-18, iš Petrogrado – į Lipecką, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 87, l. 2r). „Ką tu rašei apie supratimą savęs ir kitų – tu galvoji gan teisingai, aš su tavimi, matai, sutinku, tik dabar aš in tąjį dalyką žiūriu plačiau. Žmogaus dūšioj aiškios dvi lėkštumos. Viena – tai dvasinė lytis (psichologinė forma), o antra – dvasinis turinys. Pirmoji – pradas pastovus, o antroji – mainomasai. Pirmoji pastovi ne tik pas atskirus žmones kaipo vienatą, bet ir pas visą tauta. Joje ir glūdo tautinė savybė. Dvasinis turinys žmoguje kasdien keičiasi. Ir, be abejonės, sulig savojo pergyvento turinio artimo turinį gali pajusti kur kas pilniau (nors tai jau bus nebe „pajutimas del pajutimo“). Bet žmogus daugiau privalo kreipti domos in dvasinę lytį. Pavyzdžiui, aš nežinau, kartais kaip tu apie tą ar kitą dalyką manai, bet aš žinau, kaip tu prie tojo dalyko prieini, jaučiu tavo minčių eigastį, tavo pajautimų santarą, o užtat aš Tave ir galiu justi. Juk tai pamatas tavo būdo, ir kaipgi žmogus gali pamato savo būdo nepažinti. Jeigu, rodos, kad kurią valandą savęs nesupranti žmogus – nesupranti tik savo turininės santaros, o delei dvasinės lyties – kiekvienas pilną sau atskaitą duoda, apie tat aš neabejoju. Tu sakai, kad pas mane dabar daugiau proto negu pajautimo. Nežinau, gal ir tiesa. Mat bedirbdamas su Varnu užsikrėčiau manija filosofuoti. Tat ir filosofuoju dabar daugel apie tautos dvasią, apie tautos kultūros pamatus, apie žmogaus dvasines savybes ir t. t. Net Šilingas iškišęs liežuvį klausia, iš kur aš toks teoretikas filosofas palikau. Bet matai, aš kažkaip galvoju viską staiga, viską improvizuoju. Rašau kokį straipsnį – būtinai turiu baigti per vieną naktį, kitaip nieko nebus. Ir aš kažkaip užsimiršęs tai darau, aš nežinau, kas tai veikia – ar protas, ar jausmai, aš nežinau, kas ir kur kaip dedas, tik juntu, kad viduje eina bruzdėjimas. Ir tada valandą aš visas atsidavęs tam, ką aš darau, ir, man rodos, per tat gal aš ir esu nuoširdus. Jei protas pas mane veikia – tai jis tik formuoja, o viską gimdo tik pajautimas. Tik tiek, kad aš dabar gana daug stengiuos dirbti“ (Balio Sruogos laiškas Valerijai Čiurlionytei, iki 1916-07-25, Petrogradas, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 63, l. 1v, 2r). Balys Sruoga ketino šį straipsnį publikuoti 1917 m. gegužės mėn. Petrograde pradėtame leisti laikraščio *Santara literatūros ir meno priede Pradalgiai*: „Eis jaunuomenės laikraštis, vadinsis „Pradalgiai“, motto bus: „Valio, dalgele, po pradalgėlę“, bus jaunas, bus inkvėptas, bus Saulėtas! Ir kaip nesidžiaugti, kad jaunoji karto stojo in gyvenimą, vėliavą aukštai iškėlę ir tarė skardžiu tvirtu balsu: „Mes gyvi ir norim gyventi, mes esame Sau-žmonės. // Juk tat taip gerai, taip gerai! // Pirmame numeryj bus mano straipsnis „Apie Kultūrą ir Sąmonę“. Ir aš noriu but jaunas, noriu drauge su jaunaisiais žydėti“ (Balio Sruogos laiškas Valerijai Čiurlionytei, iki 1916-07-25, Petrogradas, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 68, l. 1r). Straipsnis laikraštyje *Pradalgiai* nebuvo išspausdintas.

[5] Balys Sruoga straipsnį „Laiškai apie kultūrą“, rašytą studijų laikotarpiu (pradėtą 1916 m. Petrapilyje, baigtą 1922-02-02 Miunchene), lydi redakcijos prierašas: „Dėdami žemiau gerb. mūsų bendradarbio B. Sruogos šį jo rašinį turime pasisakyti, kad su daugeliu jo mintijimo dėsnių ir išvadų nesutinkame ir moralės atsakomybės, todėl už jas nesiimame, tačiau mielai duodame jam vietos jau dėl to, kad tikrai gyvus klausimus ir gyvai bei įdomiai jisai čia liečia“ (Balys Sruoga, „Laiškai apie kultūrą“, in: *Skaitymai*, kn. 22, Kaunas, 1923, p. 79).

[6] Straipsnį lydi Balio Sruogos prierašas: „Šis straipsnis pradėtas rašyti dar 1916 metais Petrapily, bendradarbiaujant su Adomu Varnu, kada mes reiškėme mūsų bendrą mintį. Laikui bėgant aš nuo bendrų tuomet mums pagrindų kai kur nutolau. Tada, pavyzdžiui, jam buvo pavykę mane įtikinti dėl inertumo dėsnio tikrenybės. Dabar aš taip nemanau, ir todėl ir ta medžiaga, kurią mes tada buvom bendrai nustatę, dabar įgijo kitoniškos spalvos. Tikiuos, atleis man šią nuodėmę mano dvasios draugas“ (Balys Sruoga, „Laiškai apie kultūrą“, in: *Skaitymai*, kn. 22, Kaunas, 1923, p. 79).

[7] Liudas Gira (1884–1946), poetas, kritikas, 1923 m. redagavęs žurnalą *Skaitymai*.